

Förslag angående den nordiska utställningen i Stockholm 1897 : jemte situat...

Malmsten, Karl

80 B Br. 1897.Sthlm

National Library
of Sweden

1897. 3THLM.

Utst.
Su.

Öng
o

FÖRSLAG

ANGÄENDE

Den Nordiska

Utställningen

I STOCKHOLM 1897

(JEMTE SITUATIONSPLAN)

AF

KARL MALMSTEN
M. D.

STOCKHOLM
SAMSON & WALLIN.

Pris: 50 öre.

Kungl. biblioteket

0 0000 000105981

FÖRSLAG

ANGÅENDE

DEN NORDISKA UTSTÄLLNINGEN

I STOCKHOLM 1897

(JEMTE SITUATIONSPLAN)

AF

KARL MALMSTEN.

M. D.

STOCKHOLM
SAMSON & WALLIN.

DEB NORDBSKA TIDNINGEN

STOCKHOLM 1894

KARL MALMSTEN

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1894.

Uti ett år 1890 af Öfverståhållaren Friherre Gustaf Tamm jämte flera andra framstående personer afgifvet betänkande angående anordnandet af en skandinavisk konst- och industriexposition i Stockholm återfinnas såsom inledningsord följande yttrande:

»För utvecklingen och höjandet af ett lands industri och konstslöjd har i nyare tider anordnandet af utställningar blifvit en med hvarje år allt mer anlitaad utväg. Under den rastlösa täflan, som eger rum på alla områden af industrien, konstslöjden och konsten, har man också allt mera kommit till insigt därom, att det icke är nog med att söka hålla sin tillverkning i jämnhöjd med hvad andra land frambringa i samma väg, utan att det är minst lika viktigt att göra sitt arbete känt, för att det skall få önskad afsättning. Häruti torde den innersta grunden ligga till, att så godt som hvarje civiliseradt folk, ofta med korta mellantider, anordnar dylika täflingar, de må nu ske i form

af världsutställningar i kulturens stora centralpunkter eller i likartade företag af mindre omfång på mindre betydande orter. Ehuru sådana utställningar oftast, och i synnerhet i sin början, äro förenade med särdeles stora ekonomiska uppföringar, och kostnadsberäkningarna mången gång uppgå till millioner, har detta dock icke verkat afskräckande för deras hållande, emedan erfarenheten i så godt som alla fall gifvit vid handen, att dessa omkostnader återbetalat sig, dels genom en större omsättning inom de olika yrkesgrenarne och genom utveckling af landets tillgångar i flere riktningar, dels genom den lifvande inverkan, dessa företag visat sig ega på hela nationen.»

Sanningen af ofvanstående yttrande torde näppeligen kunna förnekas. Då snart en hel mansålder förflutit sedan den sista skandinaviska expositionen i Stockholm, synes man också inom ledande och direkt intresserade kretsar kommit till den öfvertygelsen, att det vore synnerligen fördelaktigt, om man inom den närmaste framtiden kunde få till stånd en utställning i Sveriges hufvudstad, så mycket mera som under de gångna årtiondena den svenska industrien och konsten gjort så betydliga framsteg både i omfång och värde, att de ega berättigade anspråk på att ånyo få framträda till offentlig täflan och att i samlad bild visa, hvad de förmå åstadkomma. Man har också tämligen allmänt enats om att betrakta år 1897 såsom en lämplig tidpunkt för utställningens åvägabringande. Såsom ett särskildt skäl för valet af detta år har dessutom framhållits, att vid denna tid ett fjärdedels sekel tilländalupit sedan vårt nuvarande konungapars tronbestigning, och att anordnandet i landets hufvudstad af en nordisk konst- och

industriutställning vore ett i allo värdigt sätt att högtidlighålla detta jubileum. Endast beträffande själfva platsen för ifrågavarande utställning synas meningarna fortfarande vara delade. Icke mindre än ett tiotal olika förslag ha alla redan blifvit framställda. Emot samtliga dessa ha dock befogade anmärkningar blifvit gjorda, måhända icke minst mot förslaget att förlägga utställningen på flera kilometers afstånd utom den egentliga staden bort i Friesens Park; ty densamma skulle därstädes, i följd af det aflägsna läget, påtagligen blifva mindre besökt och alltså komma att mindre uppfylla sitt höga ändamål.

I det följande är ett försök gjordt att påvisa, att Stockholm inom stadens hank och stör eger en i alla afseenden förträfflig utställningsplats. Det har visserligen blifvit sagdt, att emot det här nedan framställda förslagets realiserande skulle de militära myndigheterna komma att ställa sig hindrande i vägen. Det är dock mer än sannolikt att krigsstyrelsen skall visa allt möjligt tillmötesgående, då det gäller förverkligandet af ett stort fosterländskt företag. Och man har så mycket större anledning att hoppas därpå, som det uti nedanstående utställningsförslag endast är fråga om att afstå från den ytterst ringa del af Ladugårdsgärdet, hvilken ligger söder om den förlängda Valhallavägen, och som det otvifvelaktigt skall utöfva ett gynnsamt inflytande på försäljningen af gardestomterna, om ett i deras närhet befintligt område, som har mycken likhet med en »skräpvrå», förvandlas till en ordnad plats med en vacker parkanläggning och bekväma kommunikationer.

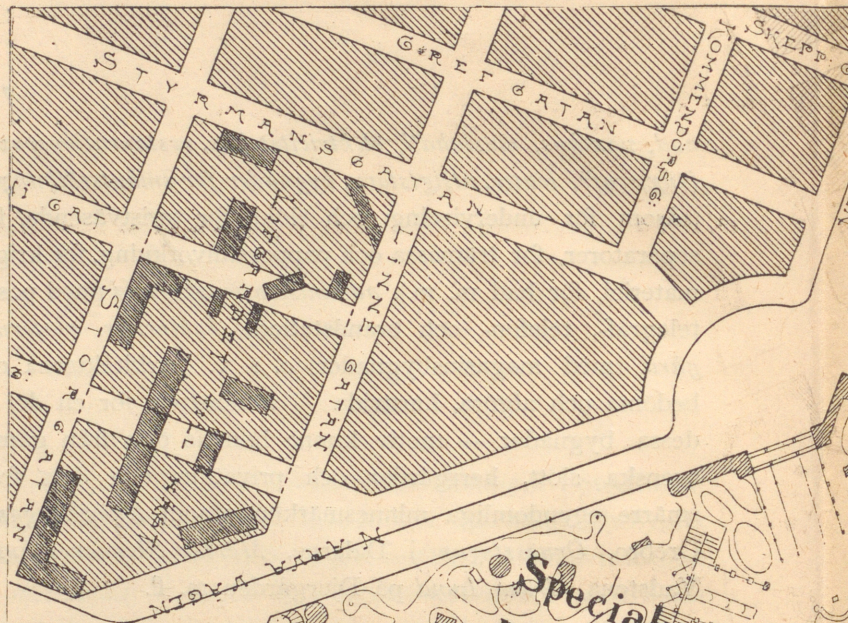
Till plats för den *Nordiska Utställningen* i Stockholm 1897 föreslås den fria, nästan helt och hållet obebyggda och oordnade mark, som ligger mellan Veterinär-Institutet å ena sidan samt de nya Gardes-kasernerna med deras idrottsplatser å den andra sidan. Området, åt hvilket föreslås benämningen *Odinstund* och som till allra största delen är statsegendom, komme att begränsas af Narvavägen, Karlaplanen samt förlängningar af Styrmansgatan, Valhallavägen och Banérs-gatan. Det utgör en del af och ligger omedelbart intill Stockholms folkrikaste och bäst bebyggda stadsdel; det erbjuder (reservplatserna icke medräknade) en sammanhängande yta af inemot 200,000 □-meters storlek, och det kan, om så skulle påfordras, ytterligare utvidgas åt norr, öster och vester med snart sagdt obegränsade vidder, tillräckliga att rymma äfven en fullständig världsexposition.

Platsen, lindrigt kuperad som den är, torde utan svårighet kunna smakfullt ordnas med alléer och gångar, dammar och springbrunnar, planteringar och bildstoder, t. ex. öfver *Christofer Polhem*, *Jonas Alströmer*, *John Ericsson*, *Edvard Nonnen*, *Johan Tobias Sergel* m. fl.; och på platsen finnes tomtutrymme för byggnader af allehanda slag: *industribyggnad*, *maskinhall*, *byggnader för råvaror*, *jagt*, *fiske*, *skogsskötsel* och *åkerbruk*, *konstutställningsbyg-*

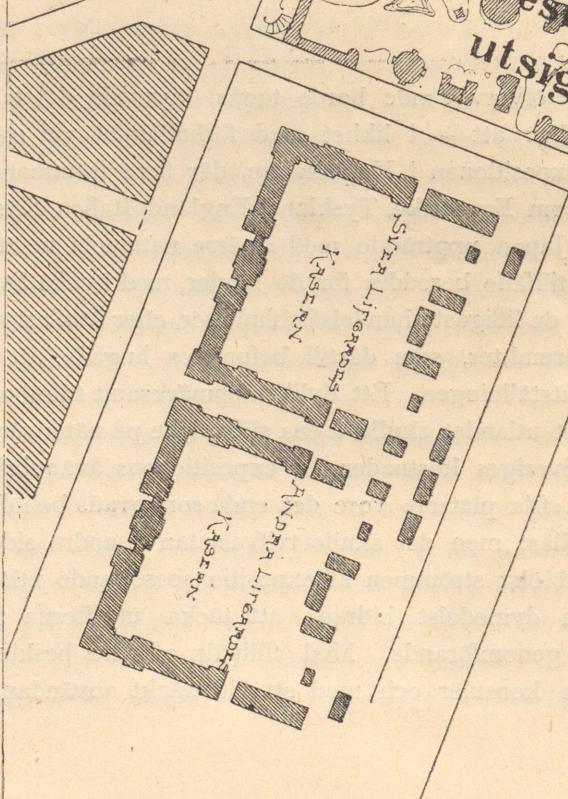
bad, växthus, musikhall, elektricitetshus, restaurationspaviljong, café, teater, utsigtstorn, byggnader för småutställningar (såsom för undervisning och slöjd, för turistväsende, för separatorer, för trämassa och papperstillverkning, för krigsmateriel, för bad m. m.), *administrationsbyggnad* (med post-, telegraf-, telefon- och brandstation), *kabinetter, materialgård* (med magasinbyggnader) o. s. v. Arkitekterna må bedöma och afgöra, huruvida — åtminstone för en del af dessa byggnader — motiv kunna hemtas dels från gamla svenska slott, herrgårdar och privathus och dels från smärre egendomliga minnesmärken, såsom *Kungsstugan* i Örebro, *Ornässtugan* i Dalarne, *Mårten Skinnares hus* i Vadstena, *Gröna Lund* på Djurgården m. fl.

* * *

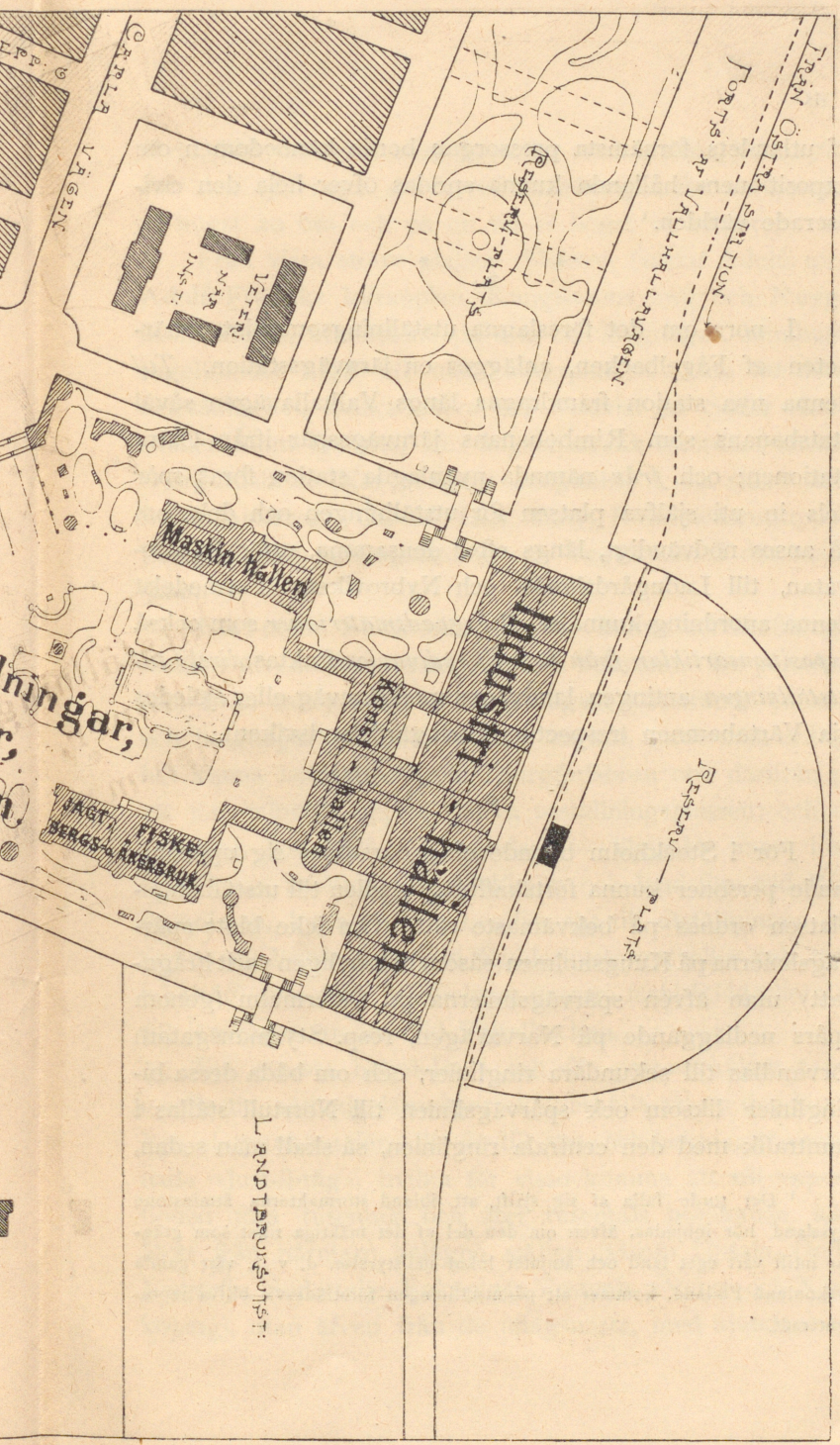
Under öfvervägande borde tagas, huruvida det icke vore lämpligt att — i likhet med förhållandet vid sista nordiska expositionen i Köpenhamn, där flere främmande makter såsom Frankrike, Tyskland, England, Italien, Ryssland och Japan uppträdde med smärre nationela utställningar — tillfälle bereddes för de länder, med hvilka Sverige står i de lifligaste handelsförbindelser, eller åtminstone för de stormakter, som därtill befunnos hugade, att få deltaga i utställningen. Ett dylikt uppmärksamt tillmötesgående mot utlandet skulle å ena sidan icke på nämnvärdt sätt öka Sveriges kostnader för expositionens åvägabringande, då »fria platser» vore det enda som gratis behöfde tillhandahållas; men det skulle tvifvelsutan å andra sidan i hög grad öka strömmen af exhibitionsbesökande utlänningar och dymedelst bidra att täcka utgifterna för företagets genomförande. Med tillhjälp af våra beskickningar och konsulter och med ett vidsträckt användande

Specialutställning
Restaurationer,
utsigtstorn m.m.

PROTTSPLATS

af utlandets förnämsta pressorgan borde kännedomen om expositionens hållande kunna spridas öfver hela den civiliserade världen.¹

* * *

I norr om det föreslagna utställningsområdet, i närheten af Fågelbacken, anläggas en järnvägsstation. *Till* denna nya station framdragas längs Valhallavägen såväl statsbanans som Rimbobanans järnvägsspår ifrån Östra stationen; och *från* nämnda nyanlagda station föras spår dels in uti själfva platsen för utställningen och dels, om så anses nödvändigt, längs efter densamma, utför Banérs-gatan, till Ladugårdslands- och Nybroviken. Förmedelst denna anordning kunna såväl *byggnadsmaterialier* som också *expositionsartiklar från hela Skandinavien* fraktas *direkt till utställningen* antingen landväges med järnväg eller sjöledes via Värtahamnen (respective Ladugårdslandsviken).

* * *

För i Stockholm boende eller därstädes sig uppehållande personer kunna fortskaffningsmedlen till utställningsplatsen ordnas på bekvämaste sätt. Om icke blott spårvägslinierna på Kungsholmen (såsom helt nyligen varit ifrågasatt) utan äfven spårvägslinierna på Östermalm (genom spårs nedläggande på Narvavägen, resp. Styrmansgatan) förvandlas till sekundära ringlinier, och om båda dessa biringlinier liksom ock spårvägslinien till Norrtull ställas i samtrafik med den centrala ringlinien, så skall man sedan,

¹ Det torde falla af sig själf, att ibland stormakterna åtminstone Ryssland bör inbjudas, äfven om den del af det mäktiga riket som grän-sar intill vårt eget land och åtnjuter lokal själfstyrelse, d. v. s. vårt gamla syskonland Finland, kommer att på utställningen företrädesvis blifva representeradt.

såväl från de norra som de södra stadsdelarne, kunna *färdas med spårvagn direkt till utställningen* för en kostnad af högst 20 öre och på en tid af högst 25 minuter.

Från vissa större platser (Slussen, Gustaf Adolfs torg, Adolf Fredriks kyrkoplan, Kungsholms torg och Kungsbron) kunna, åtminstone på sön- och helgdagar, omnibusar regelbundet afgå till utställningsplatsen. Och för deras bekvämlighet, hvilka hafva sitt hemvist på Söder eller i Staden inom broarna, kan ångslupstrafik anordnas mellan Djurgårdsbron (Narvavägens ändpunkt) å ena sidan samt Strömparterren, Gustaf III:s staty, Räntmästaretrappan, Saltsjöbadens järnvägsstation och Tegelviken å den andra sidan.

För utom Stockholm boende kunna fortskaffningsmedlen äfvenledes ordnas särdeles bekvämt. De personer, som ifrån saltsjösidan — förnämligast lustfarande på sön- och helgdagar — anlända med ångbåt, torde utan svårighet kunna landsättas invid Djurgårdsbron och därifrån på ett par minuter uppnå själfva utställningsplatsen; och de personer, som ifrån Mälarsidan — likaledes mest lustfarande — anlända till Stockholm och landstiga vid Riddarholmen, kunna sedan begifva sig till utställningen antingen med spårvagn från Riddarhustorget eller ock med lokaltåg, som från Liljeholmen passera förbi Riddarholmen till järnvägsstationen vid Fågelbacken.

Sin största betydelse i och för persontrafiken torde emellertid nämnda järnvägsstation erhålla såsom den lämpliga slutpunkten för alla de till sön- och helgdagar anordnade »lust-il-tåg», hvilka för visso komma att till expositionen föra tusentals och åter tusentals besökande, icke blott från närmare belägna ställen (såsom Upsala, Gefle, Norrtelje, Södertelje, Enköping, Vesterås, Örebro och Norrköping), utan äfven från de aflägsnaste, med statsbanesy-

stemet i samband stående orter (såsom Göteborg, Malmö, Östersund, Trondhjem, Kristiania och Köpenhamn).

* * *

Med hänsyn till den föreslagna tomtens lämplighet såsom plats för den stundande expositionen förtjena att påpekas alla de fester, täflingar och sär-utställningar, hvilka under den tid, som den stora nordiska jubileumsexpositionen fortgår, kunna och böra anordnas **i dess omedelbara närhet**, såsom t. ex. *Skandinaviska kapprodder* på Djurgårdsbrunnsviken, *internationella idrottstävlingar* på gardesregementenas idrottsplatser, *pris-skjutningar, kapplöpningar och trafikörningar* (måhända äfven *velocipedtäflingar*) på Ladugårdsgärdet, *Kennelklubbens hundutställning* på våren och *Trädgårdsföreningens utställning* på hösten, samt — sist men ej minst — på sommaren en *Skandinavisk Landbruksutställning*.¹ Äfven bör beaktas det korta afstånd (några minuters spårvagnsfärd), som kommer att skilja expositionsplatsen från Kongl. Djurgården med dess vackra natur, dess förlusteställen och dess sevärdheter: Hasselbacken och Tivoli, Biologiska Museet och Rundmålningen, Skansen med Framnäs samt Nordiska Museet vid Lejonslätten (förutsatt att den åttendedel af museibyggnaden, hvarpå redan i åratals arbetats, hinner att fullbordas och inredas till år 1897), m. m. Det lider väl knappast något tvifvel, att allt det nämnda skall i sin mån bidra att öka de expositionsbesökandes antal och därigenom ytterligare höja inträdesavgifternas slutsumma.

* * *

¹ En dylik utställning borde i alla händelser anordnas, äfven om lokalpatriotismen skulle komma att motsätta sig att det till år 1896 bera-
made allmänna svenska landbruksmötet uppskjötes till 1897 och förlades
till Stockholm i stället för till Malmö.

Huruvida, med afseende på det här framställda förslaget förverkligande, något byte af mark mellan Kronan och Stockholms stad bör ega rum, kan säkerligen bäst bedömas af statens och stadens myndigheter. Men huru än eganderättsförhållandena såväl till tomten som ock till de därpå anlagda byggnaderna må slutligen varda ordnade, föreslås, att åtminstone själfva hufvudbyggnaderna — i likhet med hvad som förut upprepade gånger egt rum både i Paris och i London — må med hänsyn till stil, materialier och läge uppföras på ett sådant sätt, att de kunna kvarstå och reserveras för allmännyttiga ändamål, såsom framtida *utställningar* af allehanda slag, *Palmhus och Vinterträdgård* för tropiska växter, *mötes- och öfverläggningshallar*, »*Folkets Palats*», *Krigsmuseum*, *Etnografiskt museum*, *Idrottssalar*, *Exercishus* m. m. d. Hvad särskildt järnvägsstationen vid Fågelbacken beträffar, så torde densamma under alla omständigheter böra bibehållas, då den får ett synnerligen fördelaktigt läge i närheten af alla de stora militäretablissemanten (Kavalleriskolan, Gardenas båda kaserner, Artillerikasernen och Hästgardets nya kasern på Starrbäcks Ekbacke) och sålunda blir af betydelse icke blott vid militäröfningar och fältmanövrer utan än mera i händelse af en nödtvungen, hastig mobilisering. Och skulle framdeles, efter expositionens avslutande, en ändstation komma att anläggas t. ex. på planen vid korsningspunkten för Fredrikshofs-, Stor- och Riddaregatorna, så skulle därigenom Stockholm, såvidt dess läge och naturförhållanden medgifva, erhålla en järnvägsringlinie, som från Djurgårdsbron sträckte sig längs den egentliga stadens norra utkanter fram till Centralstationen (respektive Stadsgården, Saltsjöbadens järnvägsstation och Södra stationen).

Förslagsvis upptagas de för utställningen disponibla medlen på följande sätt:

1. Anslag:

<i>Statsanslag</i> (300,000 kr. under hvarje af åren 1895, 1896, 1897)	kr.	900,000	
<i>Stockholms Stads anslag</i> (200,000 kr. under åren 1895, 1896, 1897) »		600,000	
<i>Göteborgs Stads anslag</i>	»	100,000	
<i>Anslag från Norrköping, Malmö, Gefle</i> (hvardera 50,000)	»	150,000	
<i>Anslag från 25 Landsting</i> (hvardera 10,000).....	»	<u>250,000</u>	2,000,000

2. Inkomster:

<i>Inträdesbiljetter</i> (och försäljning af kataloger)	kr.	1,500,000	
<i>Hyror</i> (för restaurationer, kaféer, teater, variété, panorama, musikhall, tidnings- och telefonkiosker, cigarrstånd, vattenbutiker, kabinetter, badhus m. m., m. m.)	»	200,000	
<i>Vinst</i> (på Lotteri och Tombola) ...	»	750,000	
<i>Försäljning</i> (af materialier efter expositionens afslutande)	»	<u>50,000</u>	<u>2,500,000</u>
	Summa kr.	4,500,000	4,500,000

Äfven om den förslagsvis erhållna slutsumman på de disponibla medlen anses vara för högt tilltagen och därför böra minskas med t. ex. 500,000 kr. (motsvarande bidragen från landsorten), och äfven om återstående 4,000,000 kr. komma att helt och hållet tagas i anspråk för alla de med expositionens hållande förenade utgifterna, så böra

såsom ren behållning af expositionen räknas dels de kvarstående hufvudbyggnaderna till ett värde af omkring 2,000,000 kr. och dels den indirekta vinst, som tillskyndas land och rike och som säkerligen kan beräknas uppgå till ett värde af flera, ja, många millioner kronor.

* * *

Hufvudpunkterna i det här framställda förslaget kunna lämpligen sammanfattas sålunda:

1) Den föreslagna tomten erbjuder ett *utomordentligt stort utrymme* (större än någon annan ifrågasatt plats); och den kan sannolikt *utan nämnvärd kostnad* för utställningen förvärfvas.

2) Platsens form och terrängförhållanden, med till största delen alldeles slät mark, medgifva, att utställningsbyggnaderna förläggas på ett sådant sätt, att en *tilltalande, storartad samverkan* dem emellan ernås, och att midt på utställningsområdet erhålles en *vidsträckt öppen plats för anordnandet af fester*, lämpliga såsom verksamma attraktionsmedel för höjandet af de utställningsbesökandes antal.

3) Till platsen kunna anordnas *synnerligen ändamålsenliga och lätta kommunikationer* med hänsyn såväl till *personbefordran* som ock till *transporten af utställningsgods och byggnadsmaterialier*.

4) Platsens omgifningar äro ur skönhets synpunkt *ståtliga*, erbjudande vida utsigter öfver stad, land och vatten; och dess läge, med Djurgården på kort afstånd och Ladugårdsgärdet och Östermalm tätt intill, måste anses vara *särdeles fördelaktigt*.

5) Till förmån för platsen talar den omständigheten, att *de största och dyrbaraste utställningsbyggnaderna kunna kvar-*

stå för att tjena till allmän-nyttiga ändamål, samt att platsens ordnande och planering säkerligen kommer att vara till stort gagn för alla efterföljande utställningar i Stockholm.

6) Platsen ligger i en trakt med vattenledning och dess fria läge gör att den är *lätt att inhägna och bevaka.*

7) Kongl. Djurgården slipper att under flera år *vanställas af bygnadsmaterialier och bråtar af alla slag; och dess vackra natur och planteringar lemnas i orubbadt skick.*

Måtte 1897 års Nordiska Utställning i Stockholm genom sina anordningar och genom de utställda föremålen värde komma att öfverträffa sina föregångare! Endast då skall den lända fosterlandet och hufvudstaden till varaktig nytta och glädje!

